

Töajõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA

COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu-
ja oskuste vajaduse muutusele:

isikuteenused

Tallinn 2021

SA Kutsekoda

Siinne ülevaade on väljavõte 12.01.2021 avaldatud uuringuaruandest „COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele“. Vt <https://oska.kutsekoda.ee/oska-valdkonnad/>.

Uuringu viis läbi SA Kutsekoda OSKA uuringumeeskond ajavahemikus juunist novembrini 2020, tehes koostööd Arenguseire Keskusega.

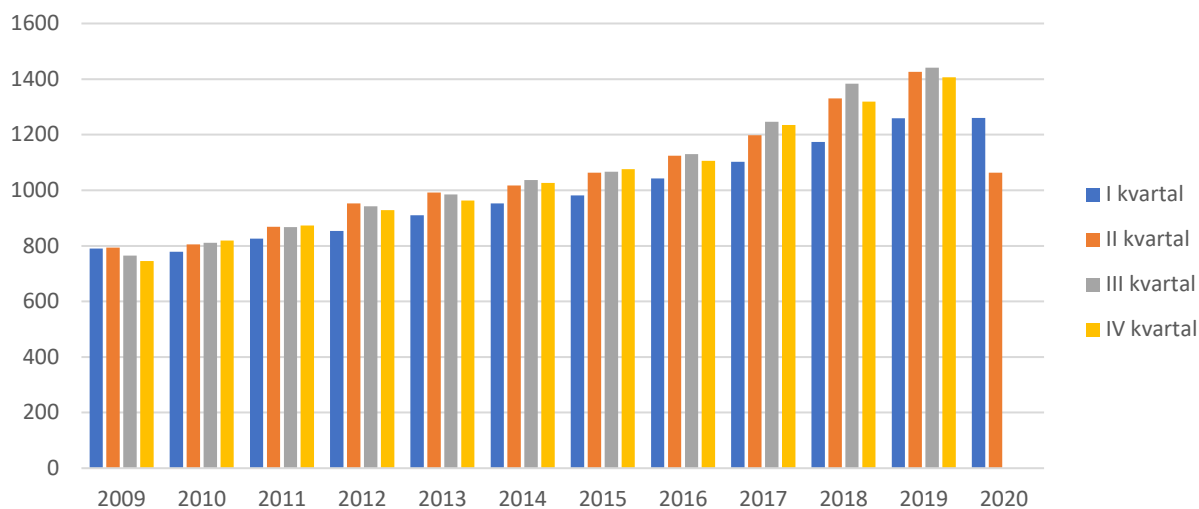
Ülevaate tulemusi täiendab 2020. aasta suvel OSKA meeskonna koostatud valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste vajaduse ülevaade, mis hõlmas ka viirusekriisist üles kerkinud esmast oskuste täiendamise vajadust. Vt lähemalt https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/06/OSKA-%C3%BClevaade-valdkonnaspetsiifiliste-IKT-oskuste-vajadusest_16.06.2020.pdf.

Ülevaates kirjeldatakse COVID-19 kriisi olulisemaid vahetuid (1–2 aasta vaates) mõjusid valdkonnale, sh tööhõivele ning oskuste vajadusele ja koolitusvajadusele. Hinnangud valdkonna kriisist väljumisele ja edasisele arengule 5–10 aasta vaates on koondatud valdkonna jaoks olulisemate mõjutegurite kaupa tabelisse dokumendi lõpus. Mõjutegurite olulisuse hinnang viiepallisel skaalal (5 = olulisim) tugineb valdkondlike fookusartikule, majandusnäitajate, arengutrendide varasemate käsitluste ning teiste seotud uuringute ja kirjalike allikate sisendile. Mõjutegurist lähtuv hinnang tööhõive kasvule või kahanemisele on esitatud kolmesuunalise noole põhimõttel: ↗ teguri mõjul hõive kasvab, → teguri mõju hõivet oluliselt ei muuda, ↘ teguri mõjul hõive kahaneb. Noole suund väljendab ainult konkreetse teguri mõju hõivele ega tähistata hõive üldprognoosi valdkonna või kutsealade lõikes. Üldine hinnang COVID-19 mõjust OSKA varasemale valdkondlikule tööjõu- ja oskuste prognoosile esitatakse eraldi alapeatükina.

Ülevaade on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärgi 5 „Õppe kutse- ja kõrgharidus on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordinaatsioonisüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

Ülevaate autoriõigus kuulub sihtasutusele Kutsekoda. Ülevaates sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Rosenblad, Y., Tilk, R., Mets, U., Pihl, K., Ungro, A., Uiboupin, M., Lepik, I., Leemet, A., Kaelep, T., Krusell, S., Viia, A., Leoma, R. (2021). COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

TAUSTANÄITAJAD

Joonis 21. Kodumajapidamiste kulutused teenustele jooksevhindades (mln eurot). Allikas: Statistikaamet, RAA0063

COVID-19 KRIISI LÜHIAJALINE MÕJU

- Sektorite võrdluses sai COVID-19 kriisi mõju esmalt tunda teenindussektor. II kvartalis polnud osa teenuseid või kaupu võimalik kas üldse tarbida või oli nende tarbimine piiratud. Eesti elanike eratarbimine langes 2020. aasta II kvartalis võrreldes mullusega järsult (13,4%) ning teenuste kulutati veerandi võrra vähem (vt joonis 21). Lisaks kahanesid järsult välismaalaste kulutused Eestis.
- Teeninduse kindlustunde indikaator näitas 2020. aasta maikuu sektori ettevõtete lähituleviku väljavaadetes sarnast suurt ebakindlust, kui oli 2009. aasta kriisis. Tarbijate kindlustunne lähituleviku suhtes oli kevadise kriisi ajal ettevõtete omast parem. See aitas isikuteenuste nõudlusel pärast kevadiste piirangute lõppemist tõenäoliselt püsida ning nii suurt kukkumist kui näiteks turismis ei toimunud. Teenindusettevõtete kindlustunne on sügiseks kevadisest šokist toibumas, kuid endiselt on suurim äritegevust piirav tegur ebapiisav nõudlus (vt ptk 1.3 joonis 4).
- Isikuteenuste nõudlus sõltub tugevalt üldisest elatustasemest, inimeste ostujõust ja hoiakutest. Kriisid ja sissetulekute vähenemine suurendab tarbijate ebakindlust tuleviku suhtes, mistõttu vähendatakse tarbimist, loobutakse mittehädavajalikust, eelistatakse soodsamaid tooteid ja teenuseid. Võrreldes varasemate kriisidega on COVID-19 kriisi eripära, et suure terviseohu tõttu on eriti otsene mõju inimeste suhtumisel piirangutesse ja nende järgimisel. Eriolukorra liikumispiirangute ajal vähenes isikuteenuste nõudlus märkimisväärselt.
- Isikuteenused on üldiselt seotud sisetarbimisega, kuid sõltuvalt hooajast ja piirkonnast ka turismiga. Seetõttu kandus kriisist esimese ja kõige teravama tagasilöögi saanud turismisektori mõju teatud osas edasi ka isikuteenuste nõudluse vähenemisse¹. **COVID-19 kriisist said tugevamalt mõjutatud need isikuteenust pakkuvad ettevõtted, kelle teenused olid peamiselt suunatud välituristidele** (nt spaateenindajad, spaade iluteenindajad ja massöörid, osa Tallinna jt linnade ilusalongid).
- **Isikuteenindajatel kaugtöö võimalust ei ole** ning distantsi hoidmiseks kohandati töökorraldust (nt hajutatult ja vahetustega töötamine), teenust osutati üksnes kliendiga kokkuleppel (sh teenuse osutaja või kliendi kodus) ning kasutati kättesaadavaid võimalusi terviseriskide maandamiseks lähikontaktis töötades. **Nakatumisohu tõttu loobus osa kliente ja teenusepakkujaid täielikult teenuse tarbimisest või osutamisest.**
- Pärast kevadiste piirangute lõppu taastus nõudlus isikuteenuste järele ning suvekuudel pakuti teenust võimalikult suures mahus.

¹ Turismisektori kohta loe lähemalt ptk 6.13.

- Lisandunud tervisenõuded töid kaasa lisakulusid, kuid hinnatase ei tõusnud.

Oskused

- **Tarbijad muutuvad ettevaatlikumaks ja hügieeni hoidmise suhtes nõudlikumaks.** Samuti on McKinsey mõttekoda esile tõstnud inimeste tarbijakäitumise muutuse seoses uute tervisekaitseõuetega². Teatud kliendirühm võib lühiajaliselt või osaliselt loobuda teenusest majanduslikel või tervislikel põhjustel.

Hõive

- Valdavalt on isikuteenindajad iseenda tööandjad, mistõttu kevadel nõudluse vähenemine ei mõjunud vahetult hõivele, vaid töötati väiksema koormusega või tehti töös paus. Vähenes lepinguliste töötajate arv, kellele polnud varasemas mahus tööd anda. Maksu- ja Tolliameti kvartaliandmetel vähenes töötajate arv II kvartalis 4% ja III kvartalis 14%.
- Juuksuritel ja küünetehnikutel nõudlus märkimisväärselt ei langenud. Tunduvalt vähenes nõudlus kosmeetikute ja massööridele.
- Kevadiste piirangute mõjul koondati umbes 30% spaateenindajatest ning turismisektori sügavamasse kriisi langemisel koondamised jätkuvad.
- Kaugtöö võimaldas klientidel paindlikumalt aegu broneerida (nt tööpäeval päevastel aegadel), mis aitas hajutada isikuteenindajate töökoormust.
- Kriisi vahetel mõjul kasvas hüppeliselt huvi tasemeõppe vastu, sh noorte seas. Huvi õppe vastu suurendas ka ümberõppe vajadus (nt koondatud). Seoses distantsõppe laiemal kasutamisega muutub järjest olulisemaks e-õppevahendite loomine. COVID-19 kriis kiirendas õppetöös e-õppe kasutuselevõttu. Koolitajad pidid kiiresti omandama uusi digioskusi, nt videokonverentsiprogrammide kasutamine, töötama välja e-õppematerjale, kui need senini puudusid, loovalt lahendama praktiliste oskuste õpetamise distantsõppes. Takistuseks olid nii õpetajate kui ka õpilaste puudulikud digioskused, kohati probleemid õpilaste valmisolekus distantsilt õppida või piisaval hulgal vajalike digiseadmete puudumine kodudes. Distantsõppel jäädi iseseisvalt praktiliste ülesannete täitmisega siiski ilma juhendamata hätta.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Vt tabelit valdkonna peatüki lõpus.

COVID-19 MÕJU OSKA SENISELE PROGNOOSILE

OSKA isikuteenuste uuring tehti viirusekriisi ajal ja see valmis 2020. aasta lõpus³. Uuringus on välja toodud kriisi mõjud isikuteenuste valdkonnale. Ekspertide hinnangul pikaajalises vaates kriisi mõjul töötajaid isikuteenuste valdkonnas arvuliselt vähemaks ei jää. Prognoosi järgi taastub ka spaateenindajate arv kriisieelsele tasemele, kuigi taastumine võtab teistest sektoritest kauem aega.

KOKKUVÕTE

- Isikuteenuste pakkumisel kaugtöö võimalust ei ole. Kõrge nakatumisohu tõttu loobusid kevadel osa kliente ja teenusepakkujaid täielikult teenuse tarbimisest või osutamisest.

² McKinsey Global Institute. Lund, S., Ellingrud, K., Hancock, B. and Manyika, J. 29.04.2020. COVID-19 and jobs: Monitoring the US impact on people and places. <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/covid-19-and-jobs-monitoring-the-us-impact-on-people-and-places>

³ Lepik ja Uiboupin (2020). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: isikuteenused. Kutsekoda, OSKA.

- Turismisektori mõju kandus teatud osas edasi ka isikuteenuste nõudluse vähenemisse. Kriisist said tugevamalt mõjutatud välituristidele isikuteenust pakkuvad ettevõtted.
- Kriisi vahetul mõjul töötati väiksema koormusega ja üldiselt töötajate arv ei vähenenud, v.a spaateenindajate märkimisväärne hõive langus.
- Sissetulekute vähenedes väheneb lühiajaliselt ka nõudlus isikuteenuste järele ja mõningal määral ka hõive.
- Majanduslikult keerulistel aegadel pööravad inimesed endiselt tähelepanu välimusele ja oma heaolule. Salongikülastuste vaheline aeg pikeneb, samas on inimestel soov esimesel võimalusel naasta tavapärase harjumuste juurde. See annab lootust, et isikuteenustes kriisi negatiivne mõju väga pikaks ei kujune.
- Kriisist tulenevad ümberkorraldused ja tarbijate hoiakud võivad püsima jääda pikemaks ajaks.
- Valdkonna arengu seisukohalt olulisemad mõjutegurid 10 aasta perspektiivis on üldine heaolu, tarbijate ostujõud, väärtushinnangute muutus ja hoiakud. Senisest suuremat tähelepanu pööratakse tervisele, vaimsele heaolule ja hügieenile.
- Ühiskonna suurem tähelepanu hügieenile ja tervisele nõuab isikuteenuse osutajatelt rangemat hügieeninõuete järgimist ja isikukaitsevahendite kasutamise oskust. Vajalik on järgida õigusaktidest tulenevaid nõudeid. Valdkonnas on palju üksikettevõtjaid, kes peavad ise kõikide nõuetega kursis olema.
- Üha olulisem on töötajate teadlikkus eri sihtrühmade ootustest ning kliendikeskse teenusedisaini oskus.

SÕNUMID RIIGILE JA TEISTELE PARTNERITELE

- Turismisektor ootab kriisist taastumiseks riiklikku tuge. On vajalik säilitada kriitilisel hulgal kvalifitseeritud spaateenindajaid, et sektori taastudes naasta võimalikult kiiresti konkurentsi, sh rahvusvahelisse konkurentsi (vt ka ptk **Error! Reference source not found.**).
- Tööseadusandlus vajaks ajakohastamist ja suuremat paindlikkust, et paremini kohanduda muutunud töövormidega.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Mõjutegurid (olulisus 1–5 palli, 5 = olulisim)	Mõju kriisist väljumisele ja edasisele arengule	Mõju tööhõivele	Mõju oskustele ja koolitusvajadusele
Suurem tähelepanu tervisele ja hügieenile (5)	<u>Arenguvõimalused:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Vaimse ja füüsilise tervise tasakaalu tähtsustamine. - Osale klientidele (maksujõulisemad, teadlikumad) on teenuse osutaja kvalifikatsioon senisest olulisem (terviserisk vs. hind). - Tervisespordi populaarsus tingib suurema vajaduse massaaži järele, et aidata ennetada vigastusi või toetada vigastustest paranemist. - Kasvab toetavat töökeskkonda hindavate töötajate ja tööandjate hulk. Tööandjad panustavad töötajate heaoluprogrammidesse (nt massaažiteenuse soodustus). <u>Riskid:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Teatud kliendirühm võib lühiajaliselt või osaliselt loobuda teenusest tervislikel põhjustel. 	↗ <ul style="list-style-type: none"> - Kasvab nõudlus massaažiteenuse järele. → <ul style="list-style-type: none"> - Erialase ettevalmistusega töötajate osakaal suureneb. 	<ul style="list-style-type: none"> - Valdkonnas on palju üksikettevõtjaid, kes peavad hügieeni- ja isikuteenuste osutamist puudutavate nõuetega kursis olema. - Tõsta töötajate teadlikkust erialaste kompetentside olulisusest tervisele ohutu teenuse pakkumisel. - Võib tekkida kvalifikatsiooninõue teatud erialadel, nt kosmeetikutel. - Hügieeninõuete järgimine, sh desinfitseerivate ainete ja biotsiidide teadlik kasutamine. - Isikukaitsevahendite kasutusoskus. - Lisaks erialastele oskustele vajalikud põhjalikumad tervist puudutavad üldised teadmised.
Tarbija ootuste ja väärtushinnangute teisenemine (5)	<u>Arenguvõimalused:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Rohkem tähelepanu maailmavaatelistele aspektidele (keskkonnasõbralikud, veganlikud, kohalike toorainete baasil protseduurid jmt). - Sihtrühmad mitmekesistuvad, nõudmised kvaliteedile on kõrgemad. - Uued tooted ja teenused. 	↗ <ul style="list-style-type: none"> - Iluteenuste nõudlus kasvab (nt ripsme- ja kulmutehnikud, püsimeik, tätoveeringud). → <ul style="list-style-type: none"> - Erialase ettevalmistusega töötajate osakaal kasvab. 	<ul style="list-style-type: none"> - Töötajate teadlikkus eri sihtrühmade ootustest, kliendikeskne teenusedisain. - (Digi)turundus vastavalt sihtrühmale.
Majanduslik ebavõrdus, kasvav maksukoormus (3)	<u>Riskid:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Ostujõu vähenemisel võib nõudlus osa teenuste puhul väheneda või eelistatakse soodsamaid teenuseid. - Majandusliku ebavõrdsuse suurenemisel risk teenuse pakkumiseks mitteametlikult. Maksukoormuse kasvades ebaaus konkurents suureneb. Riik peab otsuseid tehes jälgima, et ei võimendaks seda. - Salongi renditasudelt säästmiseks võib suurendada teenuse osutaja või kliendi kodus teenuse pakkumise. Risk eirata hügieeni- ja ilusalongile kehtestatud nõudeid, millega võib kaasneda tervisekahju. 	↘ <ul style="list-style-type: none"> - Lühiajaliselt võib nõudlus iluteenuste järele väheneda. → <ul style="list-style-type: none"> - Pikemas plaanis hõivevajadus ei muutu. 	<ul style="list-style-type: none"> - Orienteeruda valdkonda puudutavates õigusaktides ja järgida neist tulenevaid nõudeid. - Ettevõtlus.

Rohepöörde võimendamine (ringmajandus, keskkonnasõbralikud, pakendivabad tooted, kliimamuutus) (4)	<u>Arenguvõimalused:</u> - Rohkem tähelepanu maailmavaatelistele aspektidele. - Sihtrühmad mitmekesistuvad ning nõudmised kvaliteedile on kõrgemad.	→ - Mõju isikuteenuse osutajate hõivele puudub.	- Töötajate teadlikkus eri sihtrühmade ootustest, kliendikeskne teenusedisain. - Tarbijate nõudlus kvalifikatsiooniga töötajate järele suureneb.
Inimeste riigiülese liikumise piiramine ja distantsihoidmise vajadus vähemalt kahe aasta jooksul (3)	<u>Riskid:</u> - Välisriikidele suunatud isikuteenuste nõudluse märkimisväärne vähenemine. - Teenuseid pakutakse kodudes. Risk eirata hügieeni- ja ilusalongile kehtestatud nõudeid, millega võib kaasna tervisekahju.	→ - Eriolukorra ajal vähenes drastiliselt spaateenindajate arv, kuid spaateenustes on vaja säilitada osa kvalifitseeritud töötajate töökohad, et kriisi möödumisel konkurents püsida. - Teistel isikuteenindajatel lühiajaliselt tööd vähem, kuid töötajate arv tõenäoliselt oluliselt ei vähene.	- Turismisektoris töö kaotanud inimeste ümberõpe, nt sobivad spaateenindajad hooldustöötajateks.
Digitaliseerimise ja automatiseerimise jõuline toetamine (1)	- Tehnoloogilised lahendused ei asenda inimestele vahetult teenuse pakkumist. Lähikontakt töös jääb. <u>Arenguvõimalused:</u> - Digilahenduste laialdasem kasutamine tugitegevustes (nt e-broneeringud, digiturundus, pilditöötlus, lao- ja kassasüsteemid).	→ - Mõju isikuteenuse osutajate hõivele puudub.	- Baasdigioskused (sh valdkonnaspetsiifiliste IKT-lahenduste ja sotsiaalmeedia kasutamise oskus). - Digiturundus. - Üldised teadmised digiturvalisusest, autoriõigustest, isikuandmete privaatsusest.
Kaugtöö osakaalu püsiv kasv (2)	<u>Arenguvõimalused:</u> - Teenuse osutajatel võimalik töökoormust paremini hajutada, sest klientide tööaeg on paindlikum. - Mobiilsed teenused (nt kliendi kodus). <u>Riskid:</u> - Kodukontorid ei ole üldiselt nii ergonoomilised kui töökohal, mis võib kaasa tuua terviseprobleeme ja seega nt massaaži vajaduse.	↗ - Kasvab nõudlus massaažiteenuse järele.	- Teenusedisain (nt mobiilse teenuse pakkumisel ergonoomika, tööohutuse, hügieeni- jm nõuete järgimine).